

Školní družina pohledem dětí

Kristýna Rychtecká

Bakalářská práce
2023

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Kristýna Rychtecká**
Osobní číslo: **H20410**
Studijní program: **B0111A190011 Sociální pedagogika**
Forma studia: **Prezenční**
Téma práce: **Školní družina pohledem dětí**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti rodiny, školní družiny a vychovatelství.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

ČABALOVÁ, Dagmar, 2011. Pedagogika. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2993-0.

HÁJEK, Bedřich, Jiřina, PÁVKOVÁ, et al, 2007. Školní družina. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-900-2.

HOFBAUER, Břetislav, 2004. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál. ISBN 80-7178-927-5.

CHRÁSKA, Miroslav, 2007. Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.

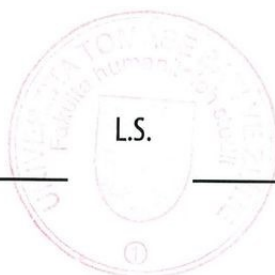
PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. 2013. Pedagogický slovník. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **20. ledna 2023**

Termín odevzdání bakalářské práce: **28. dubna 2023**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 20. ledna 2023

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a).
V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně ...24.4.2023

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce požítovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k vyšší výdělku dosaženému školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato práce se zabývá školní družinou pohledem dětí, které v ní tráví většinu svého volného času. Je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. Teoretická část je rozdělena na tři hlavní kapitoly. V první kapitole popisujeme volný čas, jak jej vnímají daní autoři a jaké funkce jsou jeho prostřednictvím naplněny. Druhá kapitola je věnována mladšímu školnímu věku. Zde popisujeme fyzický, psychický i sociální vývoj dítěte. Poslední kapitola je věnována školní družině jako takové. Více se zde věnujeme historii, cílům, funkcím a činnostem ve školní družině, stejně jako prostorovému a materiálnímu vybavení a legislativnímu ukotvení. V praktické části se věnujeme vlastnímu výzkumu, který byl proveden dotazníkovým šetřením. Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit spokojenost dětí v družině.

Klíčová slova: volný čas, školní družina, mladší školní věk, aktivity, spokojenost

ABSTRACT

This thesis focuses on the school day care from the perspective of children who spend most of their free time there. It is divided into two parts - theoretical and practical. The theoretical part is divided into three main chapters. The first chapter describes leisure, how the authors in question perceive it and what functions are fulfilled through it. The second chapter is devoted to the younger school age. Here we describe the physical, psychological and social development of the child. The last chapter is devoted to the school as such. Here we look more closely at the history, objectives, functions and activities of the school day nursery, as well as the spatial and material equipment and the legislative framework. In the practical part, we discuss the actual research, which was carried out by means of a questionnaire survey. The main aim of the research was to find out the satisfaction of the children in the after-school club.

Keywords: leisure, after-school club, younger school age, activities, satisfaction

Chtěla bych velice poděkovat svému vedoucímu panu doc. Mgr. Jakubovi Hladíkovi, Ph.D., za ochotu a čas, který věnoval mé práci. Také bych chtěla poděkovat rodině, příteli a přátelům za pomoc, podporu a pochopení v průběhu celého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 VOLNÝ ČAS	11
2 MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK	16
2.1 TĚLESNÝ VÝVOJ	16
2.2 PSYCHICKÝ VÝVOJ	17
2.3 SOCIÁLNÍ VÝVOJ	18
3 ŠKOLNÍ DRUŽINA	19
3.1 HISTORIE	20
3.2 LEGISLATIVA.....	21
3.3 CÍLE	22
3.4 FUNKCE.....	23
3.5 ORGANIZACE.....	24
3.6 PROSTŘEDÍ, PROSTORY A MATERIÁLNÍ VYBAVENÍ.....	25
3.7 ČINNOSTI VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ	26
II PRAKTICKÁ ČÁST	28
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	29
4.1 CÍLE VÝZKUMU	29
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	29
4.3 POJETÍ VÝZKUMU	30
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	30
4.5 VÝZKUMNÝ NÁSTROJ	31
4.6 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	31
5 VÝSLEDKY	32
6 DISKUZE	37
ZÁVĚR	39
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	40
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	43
SEZNAM OBRÁZKŮ	44
SEZNAM TABULEK	45
SEZNAM GRAFŮ	46
SEZNAM PŘÍLOH	47

ÚVOD

Při rozmýšlení, jaké téma bych mohla zvolit pro mou bakalářskou práci, jsem neměla vůbec jasno. Škola nás ale provází značnou částí našeho života a právě začátek školní docházky je velkým mezníkem v životě každého dítěte. S tímto okamžikem je ovšem spojována otázka, jak bude dítě trávit svůj volný čas. Většina rodičů má v této otázce jasno a své ratolesti přihlásí do školní družiny.

Náhlý nárůst významu volného času měl za následek vznik systému, ve kterém dochází k výchovnému působení a zhodnocování. Mezi školská zařízení, která ovlivňují volný čas dítěte patří právě školní družina. Školní družina je zřizována při základní škole a své dveře otevírá zejména žákům 1. stupně. Hlavním cílem školní družiny je obohatit denní program dítěte mimoškolními aktivitami, podpořit jeho individuální rozvoj a vytvořit návyky pro kvalitní trávení volného času. Školní družina by tak měla dítěti nabízet zajímavé, atraktivní a poučné činnosti ve vhodném prostředí. Dítě, které toto zařízení navštěvuje by mělo mít možnost se přirozeným způsobem projevat, bavit se a osvojit si návyky pro trávení volného času. K dosažení tohoto cíle mají dopomoci aktivity a samotné materiální vybavení a prostory školní družiny.

Naše bakalářská práce je rozdělena na dvě na sebe navazující části. V teoretické části se věnujeme volnému času, jeho vymezením a funkcemi, které jsou v něm naplňovány. Následující kapitola je věnována dětem mladšího školního věku, jejich charakteristikám a fyzickému, psychologickému a sociálnímu vývoji. Vývoj dětí mladšího školního věku je důležitý pro pochopení jejich pohledu a preferencí. Děti mladšího školního věku budou figurovat jako respondenti v našem výzkumném šetření, které je součástí praktické části této práce. Poslední a stěžejní kapitolou teoretické části je školní družina. V této kapitole se budeme zabývat teoretickým vymezením družiny, její historií a dlouhodobou tradicí na našem území. Součástí kapitoly je i legislativní ukotvení, cíle a funkce, organizace a v neposlední řadě činnosti školní družiny.

Druhá praktická část bakalářské práce se zabývá zjištěním, zda jsou děti v družině spokojené, jelikož v ní tráví většinu svého volného času. Výzkum byl proveden za pomoci dotazníkového šetření. Výsledky šetření nám posloužily k zodpovězení výzkumných otázek a naplnění cílů bakalářské práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VOLNÝ ČAS

V této kapitole se budeme zabývat problematikou volného času. V dnešní době je myšlenka efektivního využití volného času k rozvoji poměrně rozšířená. Každý z nás si pod pojmem volný čas představuje něco jiného. Ačkoli se pojem volný čas může zdát jednoduchý a běžný, je obtížné jej přesně definovat. Proto si v této kapitole rozebereme názory a pohledy autorů na již zmíněný pojem.

Autoři Průcha, Walterová a Mareš (2001, s. 274) ve své definici vyjmenovávají vše, co do volného času nepatří. *Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).* Oproti tomu Bendl (2015, s. 118) uvádí *slova volný čas mají pro většinu lidí příjemný zvuk, vyvolávají hezké představy.* Souvisí s nimi naše oblíbené aktivity, jako je poznávání přírody, sport, fyzická aktivita, kutilské projekty, sběratelství, zahradničení a tvůrčí činnosti. Patří zde i trávení času s blízkými, zábava a zkoušení nových věcí. Mnoho lidí si volný čas spojuje s příjemnou nečinností a klidným trávením svého času. Tento pojem zahrnuje všechny tyto činnosti a ještě mnohem více. Jedná se o časový úsek, během něhož se člověk může svobodně rozhodnout, jak bude trávit svůj čas. Názor Kožuchové a kolektivu (2018) je takový, že volný čas je čas, kdy člověk není nikomu a ničemu zavázán. Čas investuje do více věcí, které ho činí šťastným a spokojeným. Pávková (2002, s. 15) nahlíží na ovlivňování volného času následovně. *Je zřejmé, že způsob využívání volného času u dětí je ovlivněn sociálním prostředím. Zvláště silný je vliv rodiny.* Rodiče mohou jít svým dětem buď dobrým, nebo špatným příkladem. Rodiny, které neplní úspěšně svou výchovnou roli, často projevují nezájem o volnočasové aktivity dítěte.

Janiš (2009) uvádí, že na volný čas lze nahlížet mnoha způsoby. Jinak se na téma volného času dívá politik, ekonom, právník, psycholog, pedagog nebo lékař. Mnohá hlediska se vzájemně ovlivňují a působí na sebe, místo aby se od sebe zcela odlišovaly. Pávková (2008) dále vymezuje 5 hledisek volného času, a to ekonomické hledisko, sociologické a sociálně-psychologické hledisko, politické hledisko, zdravotně-hygienické hledisko, pedagogické a psychologické hledisko.

Výše finančních prostředků, které společnost investuje do rekreačních zařízení, stejně jako to, zda a jak jsou tyto prostředky spláceny, jsou z **ekonomického hlediska** významné. Odvětví rekreace se vyvinulo v odvětví, které slouží jak vzdělávacím, tak i komerčním

účelům. Podnikání v oblasti volného času je v tržních ekonomikách samostatným, obvykle dobře fungujícím odvětvím, které se však často omezuje na dosahování cílů osobního růstu a vzdělávání. Lidé při trávení volného času mají možnost naučit se novým dovednostem, které mohou využít pro další kariéru nebo rekvalifikaci. Množství peněz, které jsou jednotlivci ochotni utratit za volnočasové aktivity, odráží sociální třídu společnosti. V **sociologickém a sociálněpsychologickém hledisku** Pávková, Hájek a Hofbauer (2002) zdůrazňují potřebu sledovat, jak volnočasové aktivity ovlivňují rozvoj mezilidských vztahů a zda napomáhají jejich udržování. Proto se rodiče, pedagogové, psychologové, sociologové a filozofové často zamýšlejí nad tím, jak děti a mladí lidé využívají svůj volný čas. Je zřejmé, že sociální prostředí dítěte má vliv na to, jak využívá svůj volný čas. Zvláště hluboký vliv má rodina. Co se týče **politického hlediska**, Pávková (2008) mu přisuzuje vliv státu a jeho opatření v oblasti volného času, charakter školské politiky a to, zda školský systém bude věnovat zařízením pro volný čas dostatečnou pozornost. Vláda se může zapojit přímo nebo nepřímo. Příkladem přímého státního působení je výstavba dětského hřiště, cyklostezky nebo sponzorování konkrétních volnočasových institucí. Naopak nepřímým zásahem může být daňová a sociální politika státu a z ní vyplývající finanční situace obyvatelstva. Následně Pávková, Hájek a Hofbauer (2002) popisují **hledisko zdravotně-hygienické**, které zkoumá způsoby, kterými lze podpořit zdravý tělesný a duševní růst. Důležité je uspořádání denního režimu, respektování výkonnostní křivky, čistota okolí a sociálních kontaktů a čistota mysli. Zdravotní stav člověka je pozitivně ovlivněn tím, jak využívá svůj volný čas. V neposlední řadě **pedagogická a psychologická hlediska** zohledňují věk, individuální rozdíly a jejich respektování ve volném čase. Kromě toho je důležité zamyslet se nad tím, do jaké míry pomáhají volnočasové aktivity lidem uspokojovat jejich biologické a psychologické nároky. Výchovné působení volného času by mělo podporovat aktivitu dětí a mládeže, poskytovat jim prostor pro spontánnost, uspokojovat jejich nároky na nové zážitky, seberealizaci, sociální vazby a příjemné citové reakce, ale mělo by jim také poskytovat pocit stability a ochrany. Volnočasové aktivity nabízejí šance pro rozvoj všech stránek osobnosti, fyzických a duševních schopností a sociálních interakcí. Tyto aktivity jsou založeny na dobrovolném zapojení a jsou podporovány a vedeny vhodným pedagogickým způsobem. *Volný čas dětí a mládeže a péče o něj má z pedagogického hlediska dva úkoly:*

1. *Bezprostřední naplňování volného času smysluplnými aktivitami rekreačními i výchovně-vzdělávacími – tedy **výchova ve volném čase**.*

2. *Výchova k volnému času, která jedince seznámí s množstvím zájmových aktivit, poskytne mu v nich základní orientaci a pomůže mu na základě vlastních zkušeností v různých oborech najít oblast zájmové činnosti, která mu dá možnost uspokojení a seberealizace, vytváří tedy návyky pro budoucí trávení volného času* (Pávková, Hájek, Hofbauer, 2002, s. 18).

Již výše zmínění autoři se různě pokoušeli definovat volný čas. Za základní charakteristiky volného času lze považovat následující: můžeme si svobodně vybrat, co budeme dělat. Vybrané činnosti jsou příjemné pro jedince, který si je zvolí, a přinášejí mu potěšení. Prostřednictvím volnočasových aktivit je možné se rekreovat, odpočívat a osobně růst.

Funkce volného času

Jak jsme se dozvěděli v předchozí kapitole, volný čas slouží k různým účelům a konkrétní úlohy, které mu jednotliví autoři přiřadili, se mohou lišit. V této podkapitole se tak budeme zabývat odlišnými pohledy na to, jaké funkce volný čas naplňuje.

Funkce volného času jsou obvykle vnímány jako společenské funkce, které jsou významné pro člověka, a to ve 2 rovinách. Každý používaný systém kategorizace spojuje funkce buď se společností, nebo s jednotlivcem (Knotová, 2011).

Hofbauer (2004, s. 14) ve své publikaci uvádí příklad dělení dle francouzského sociologa Roger Sue. Ten vymezil 4 základní funkce volného času:

- *psychologická (uvolnění, zábava, rozvoj),*
- *sociální (socializace, symbolická příslušnost k některé sociální skupině),*
- *terapeutická,*
- *ekonomická (výdaje účastníků vynakládané na aktivity volného času).*

Oproti tomu (Scott a Marshall, 2009, s. 345) ve své publikaci A dictionary of sociology rozdělují funkce volného času následovně:

- *terapeutická (volný čas je prostor pro pomáhání),*
- *poradenská (volný čas jako prostor podporující optimalizaci životní dráhy, mj. v profesní kariéře),*
- *autonomní (seberozvoj člověka, uspokojování individuálních potřeb a zájmů, osvobození od společenského tlaku),*

- *podporující zdraví (zaměřená na zdravý životní styl, včetně minimalizace dopadů závislosti, obezity apod.).*

Jednoznačně nejkompexnější pohled na funkce volného času nabízí Horst W. Opaschowski. Toto dělení nám opět zprostředkovává ve své publikaci Hofbauer (2004, s. 15):

- *rekreace (zotavení a uvolnění),*
- *kompenzace (odstraňování zklamání a frustrací),*
- *výchova a další vzdělávání (učení o svobodě a ve svobodě, sociální učení),*
- *kontemplace (hledání smyslu života a jeho duchovní výstavba),*
- *komunikace (sociální kontakty a partnerství),*
- *participace (podílení se, účast na vývoji společnosti),*
- *integrace (stabilizace života rodiny a vrůstání do společenských organismů),*
- *enkulturace (kulturní rozvoj sebe samých, tvořivé vyjádření prostřednictvím umění, sportu, technických a dalších činností).*

Pro porovnání vymezuje funkce volného času i sám Hofbauer (2004, s. 14). Dle něj jsou funkce volného času následovné:

- *relaxace (odpočinek, nejčastěji činnosti pohybové i psychicky nenáročné),*
- *regenerace (obnovení psychických i fyzických sil pro další činnost),*
- *kompenzace (vyvážení činností spojených s prací či školní docházkou),*
- *sociální prevence (prevenci proti negativním a nežádoucím jevům),*
- *výchova.*

Ačkoli myšlenka, že volný čas má sociálně preventivní funkci, vznikla relativně nedávno, její zastánci zdůrazňují, že ne všechny formy volného času lze považovat za prevenci nebo potlačení sociálně patologických jevů (Malach, 2007).

Velmi odlišný pohled na problematiku nabízí Rojek (2005, s. 42). Jeho představa funkcí volného času vypadá takto:

- *manipulativní (volný čas je prostředkem sociální stratifikace),*
- *regulativní (volný čas reguluje životní způsoby a životní styly),*

- *identitní (volný čas slouží k sociální exkluzi nebo inkluzi),*
- *mobilizační (volný čas vytváří prostor pro opozici vůči tlaku společnosti).*

Není nečekané, že všechny výše zmíněné představy o volném čase a jeho funkcích odrážejí rysy, problémy nebo očekávání moderní společnosti. Z různých pohledů autorů je tedy zřejmé, že neexistuje žádný pevný standard pro posouzení volného času obecně. Nejpodstatnějším bodem, pokud jde o kategorizaci rolí a druhů volnočasových aktivit, je to, že jde pouze o teoretické rozdělení a že mnoho funkcí je vzájemně propojeno a vzájemně se překrývají, doplňují a nahrazují.

2 MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK

Ve druhé kapitole naší bakalářské práce se budeme zabývat odbornými specifiky vývojových faktorů dětí v mladším školním věku. Tato cílová skupina je pro nás významná kvůli jejímu přímému zapojení do výzkumu v praktické části této práce.

Jak uvádí Vágnerová a Lisá (2021), mladší školní věk se pohybuje od 6 do 9 let, kdy děti začínají chodit do školy. Nástup do školy je významným společenským mezníkem, jelikož znamená přerod dítěte ve školáka. Přesný okamžik, kdy tuto funkci přebírá, je ritualizován jako zásadní sociální akt. Mladší školní věk je možné považovat za moment formálního přijetí do společnosti, která je u dětí symbolizována školou. Jiný způsob uvažování o mladším školním věku je jako o etapě vývoje horizontálního společenství. To se týká přijetí do skupiny vrstevníků s vlastní hierarchií a souborem pravidel.

2.1 Tělesný vývoj

Děti mladšího školního věku mají větší nároky na pohyb a jejich fyzická aktivita je znatelnější. Motorická koordinace, zejména drobných svalů ruky, se zvyšuje v souvislosti se zlepšením činnosti smyslových orgánů a svalů a růstem kostry. Do věku 8 let má dítě spíše touhu po spontánním pohybu než po organizovaném. Protože nervový systém dítěte je více náchylný k únavě, je důležité věnovat čas odpočinku i po vykonávání duševní činnosti. Případné problémy s tělesným vývojem dítěte mohou být kromě špatné stravy, hygieny a zanedbávání zdravotní péče způsobeny nedostatkem podnětů v celém jeho životě, zejména v oblasti citové (Pávková, 2008). Dále o problematice hovoří Šimíčková-Čížková (2008) dle níž po nástupu do školy se míra tělesného vývoje zvyšuje. Současně se zvyšuje odolnost organismu, vedení vzruchů nervů a zdokonaluje se činnost svalů a kloubů. Tempo motorického vývoje se nakonec zpomalí. Jak na začátku této podkapitoly bylo uvedeno podle Pávkové, tak i podle Šimíčkové-Čížkové jsou pohyby promyšlenější, rychlejší a přesnější, také hrubá a jemná motorika postupuje kupředu. U dítěte přetrvává všeobecná radost z pohybu. Zejména při psychickém napětí je pohyb vhodným uvolněním, které vrací do správné rovnováhy, proto by měl být nedílnou součástí denního plánu. U dítěte se také zvyšuje zájem o odlišné sportovní aktivity.

Mezi hlavní činnosti dítěte mladšího školního věku patří vzdělávání. Hra je však stále nezbytná pro správný rozvoj osobnosti. Oblíbené hry zahrnují pohyb, soutěžení, sociální interakci a stále složitější pravidla. Chlapci mají tendenci hrát si nápaditějšími a kreativnějšími způsoby než dívky, nicméně bývají také hlasitější, agresivnější a dávají

přednost otevřeným prostorům. Hry dívek bývají genderově specifičtější, konformnější a tišší, spíše v uzavřených prostorech (Šimíčková-Čížková, 2008).

2.2 Psychický vývoj

Podle Pávkové (2008) má prostředí, spolužáci, příprava na vyučování a mimoškolní aktivity, kterých se dítě účastní, velký vliv na to, jak bude probíhat rozumový vývoj dítěte. Když se smyslové orgány v tomto období rozvíjejí, zlepšuje se i **vnímání**. Typickým jevem je, že dítě pozoruje živěji a přesněji to, co v něm vyvolává okamžitou emocionální reakci. Pod vlivem výuky dochází ke změně vnímání, které se stává promyšlenějším, metodičtějším a má sklon k pozorování. V tomto ohledu se potkávají i názory Langmeiera a Krejčířové (2006): *Smyslové vnímání – druhá složka senzomotorické aktivity – se v tomto věku soustavně vyvíjí*. Ve srovnání s předškolním dítětem je žák soustředěnější, vytrvalejší, důkladnější, rozvážnější a při rozhodování méně závislý na svých okamžitých přáních a požadavcích. Dále o této problematice pojednává Vágnerová (2001, s. 41) *strategie vnímání se rozvíjejí v interakci s vývojem rozumových schopností*. V závislosti na zkušenostech a dovednostech jednotlivce jsou vnímané informace zpracovávány odlišně. Kolem 6. a 7. roku začíná vnímání výrazně narůstat. Zkušenosti a předpoklady, které z nich vyplývají, mají vliv na vnímání. Mladší školáci jsou schopni zkoumat více metodicky. Vývojové myšlení spolupůsobí se zrakovým vnímáním a vytváří postoje k pozorované skutečnosti a její interpretaci. Děti mladšího školního věku mají schopnost vnímat široce a nefixovat se na jeden rys nebo celkovou perspektivu. Na rozvoji této schopnosti se podílí také úroveň pozornosti a další kognitivní procesy. V této fázi vývoje začínají děti vnímat celek jako soubor detailů spojených určitými vztahy. *Šestileté zralé dítě chápe skutečnost realisticky a začíná logicky myslet, pochopitelně ve spojitosti s konkrétními předměty a činnostmi* (Šimíčková-Čížková, 2008, s. 100). Způsob **myšlení** dítěte, jeho vnímání různých situací a přístupy k jejich řešení se v průběhu vývoje mění. Prosté obohacování zkušeností a růst znalostí vede ke kvantitativním změnám. Posun v myšlení je naopak kvalitativní změnou. K jejím předpokladům patří získávání nových zkušeností a pevné uchopení minulých myšlenkových postupů. Když k tomu dojde, začne žák mladšího školního věku interpretovat své informace novým způsobem a v důsledku toho používá nové techniky uvažování a řešení problémů (Vágnerová, 2001).

2.3 Sociální vývoj

Podle mínění Hrabala (2003, s. 7) *chování, vývoj a výchova jedince jsou do značné míry závislé na jeho životě ve skupinách, bez jejich vlivu nelze jedince a jeho vývoj pochopit.* Na to, kdo ovlivňuje sociální vývoj dítěte, navazuje Langmeier a Krejčířová (2006). Dle jejich uvážení jsou významnými osobami, podle nichž se dítě učí modelovat své vlastní způsoby chování. Nejedná se už pouze o rodiče, ale přistupují k nim stále více učitelé a spolužáci. Zvláště skupiny dětí ve třídě i mimo ni přispívají k rozvoji všech tří základních složek socializačního procesu. Procházka (2012, s. 118) uvádí, že *sociální skupina, v níž se má jedinec úspěšně realizovat, musí disponovat takovými charakteristikami, aby se k ní jedinec hlásil, toužil se stát jejím členem a uspokojoval si zde své potřeby, a musí mít takové znaky, aby k osobnímu angažmá jedince ve skupině mohlo dojít.* Pokud jde o způsoby sociální retroaktivity, dává příležitost k četnějším a rozlišenějším informacím. Reakce dítěte na druhé děti má jiný ráz než reakce na dospělé. Dítě je dítěti bližší svými vlastnostmi a svými zájmy. Právě proto se jen ve skupině dětí může učit takovým důležitým sociálním reakcím, jako je pomoc slabším, spolupráce, ale i soutěživost a soupeřivost. Ve vrstevnické skupině se dítě učí stále lepšímu porozumění různým názorům, přáním a potřebám různých lidí. Diferencuje se tedy stále více jeho schopnost sociálního porozumění. Paralelně s tím narůstá i schopnost volného sebeřízení či seberegulace. Také vývoj emočního porozumění zřetelně pokročil. V mladším školním věku již dítě poznává, že pocity, přání či motivy je možné před okolím skrývat. Již výše zmíněný Hrabal (2003) však konstatuje, že i jen proto, že je někdo jiný, může být skupina dětí vůči němu krutá a nečestná. Toto napětí se ve většině případů stupňuje mezi dívkami a chlapci. Nicméně i přes trvalou silnou vazbu na dospělé a jejich normy je tento sociální vývoj dítěte podmíněn většími nároky na vzájemnost a příklánění se k vrstevníkům. Šimíčková-Čížková (2008) ovšem upozorňuje na fakt, že teprve na konci tohoto období vznikají trvalejší přátelské vazby a skupina se jako celek více diferencuje. V průběhu bývají vztahy mezi dětmi poněkud náhodné a ploché.

3 ŠKOLNÍ DRUŽINA

V této třetí kapitole se budeme věnovat školní družině. Zaměříme se na její historii, cíle, funkce a činnosti v ní. Dále si více rozebereme organizaci, prostory a materiální vybavení družiny a také její legislativní zakotvení. Tato kapitola je z hlediska obsahového nejrozsáhlejší, jelikož je pro naši bakalářskou práci stěžejní a budeme z ní vycházet i v pozdější praktické části.

Balková (2006) popisuje družinu jako místo, kde si děti osvojují důležité životní dovednosti, jako je tolerance odlišností a spolupráce s ostatními. Tráví zde značnou část svého volného času, proto je velmi důležité, aby se zde dítěti líbilo, aby se zde všichni bavili a byla podněcována jejich zvědavost a ctízádnost. Cílem družiny je pomáhat dětem uspět a rozvíjet jejich osobnost. Podobně se k tématu vyjadřuje i Hájek (2007) z jehož pohledu jsou družiny místem, kde žáci mladšího školního věku seznamují s různými možnostmi trávení volného času, jejich náplní a podobami. Nabídkou různých aktivit se žáci zapojují, rozvíjejí své akademické znalosti, formují svou osobnost a zvyšují své kompetence. Neopomíná ani společenský účel družin. *Jak je zřejmé, výchovné působení se dotýká mnoha oblastí, jednotlivé činnosti se různě prolínají a doplňují* (Knotová, 2011, s. 58). Oproti předchozím autorům nahlíží Bendl (2015) na danou problematiku rozdílně. Z jeho pohledu je hlavním cílem družiny poskytnout dětem odpočinek a čas přichystat se na vyučování. Toho lze dosáhnout různými způsoby, včetně plnění domácích úkolů, opakováním a procvičováním pomocí vzdělávacích her. Odpočinek zahrnuje relaxační i akčnější aktivity, které mají za cíl nahradit absenci pohybu během vyučování. Dále rozvoj a upevňování správných hygienických návyků i občasné projekty veřejně prospěšných prací jsou dle autora významnou součástí výukových aktivit školní družiny. K problematice opakování se vyjadřuje i Janiš (2009, s. 29): *Některé znalosti ze školního vyučování mohou být procvičovány, mělo by se však jednat o procvičování pomocí didaktických her apod.* Janiš také dále uvádí, že školní družina je občas vnímána jako místo, kam si žáci chodí dodělat domácí úkoly. Plnění domácích úloh je sice možné, ale vzhledem k denní výkonnostní křivce by mělo probíhat až po 15. hodině. V poslání družiny se shodují pohledy Bendla a Malacha. *Hlavním posláním školní družiny je zabezpečení zájmové činnosti, odpočinku a rekreace žáků. Mimo činnosti výchovně vzdělávací plní školní družina částečně také funkci sociální, tj. dohled nad žáky po určitou dobu před nebo po skončení školního vyučování* (Malach, 2007, s. 75). Komplexněji vymezuje problematiku Holeyšovská (2009), podle níž školní družina naplňuje cíle vzdělávání uvedené ve školském zákoně.

Účelem školní družiny je další vzdělávání, zejména rozvoj komunikačních dovedností, podpora sebeprosazování ve skupině a výchova žáků k přijímání důsledků svého jednání. Jejím cílem je mimo jiné formovat postoje dětí, pěstovat jejich dovednosti a vychovávat je k nejlepšímu využití svého volného času. Podobně o školní družině uvažuje i Pospíšilová a kol. (2015). Z jejího pohledu školní družina slouží jako protiváha k akademickému prostředí školy. Poskytuje dětem volnočasové aktivity, které podporují rozvoj jejich schopností. Z hlediska rozvoje klíčových kompetencí rozšiřuje školní vzdělávací program. Školní družiny tak poskytují prostředí pro sebezdokonalování, pomáhají při adaptaci na novou školu a podporují rozvoj nových vztahů. Tůma (2018) uvádí, že značná část dětské populace je ovlivněna školní družinou. Výše zmínění autoři se setkávají v názoru, že mezi hlavní cíle družin patří vedle pomoci dětem připravit se na školu také rekreace a aktivity s ní spojené. Zásadní roli zde hraje orientace na širokou škálu zájmů.

3.1 Historie

Náš národ má dlouhou historii poskytování vzdělávání dětem školního věku mimo vyučování. Ne vždy to však mělo institucionální podobu. V rodinách s nižšími příjmy měly děti od útlého věku pomáhat svým rodičům v řadě pracovních úkolů. Volného času bylo málo a ten, který měly, trávily většinou s rodiči. Obvykle se jednalo o vícegenerační rodiny a bylo typické, že část odpovědnosti za výchovu dětí přebírali prarodiče nebo starší sourozenci. Učitelé měli klíčový význam pro vzdělávání dětí mimo třídu. V našich zemích má tato oblast vzdělávacích snah tradici, která vychází z díla J. A. Komenského. V celém svém díle se kromě výuky zaměřoval na celou řadu volnočasových aktivit, včetně her. Již od 18. století nabízí řada vlastivědných pedagogů svůj čas k výuce dětí po skončení oficiálního školního dne. Péče o děti mimo školu nebyla upravena školskými zákony ani oficiálně uznána v žádných úředních dokumentech. Své vzdělávací úsilí soustředili na předměty, které školní učebnice zpravidla opomíjely, jako byla hudební výchova, přírodní vědy, zeměpis, dějepis nebo zdravotní výchova, a seznamovali děti s moderními vyučovacími technikami. Koncem 18. století a začátkem 19., kdy společnost procházela výraznou sociální transformací, se začala objevovat touha po organizované mimoškolní výuce dětí. Významné společenské změny přineslo v roce 1774 zavedení povinné školní docházky. Péče o děti po vyučování – v době, kdy byli rodiče v práci – se začala stávat předmětem zájmu školství a společnosti. Tato péče byla nejprve založena na velkorysosti různých organizací a humanitárních snahách. Jedním z nejslavnějších a nejznámějších klubů v této oblasti je Americký klub českých žen, který byl založen V. Náprstkem v roce 1864.

Mimo vyučování se děti vzdělávaly také prostřednictvím tělovýchovných organizací Sokol, Orel, Junák a Skaut (Pávková, 2007).

Všechny tyto iniciativy jednotlivců a organizací postrádaly systematičnost. V roce 1885 vybudovala pražská městská správa první útulek na Vyšehradě. Byl určen pro děti školního věku, jejichž rodiče se o ně nemohli starat z důvodu nemoci nebo zaměstnání. Podobné útulky postupně zřizovaly i další obce. Hlavním sociálním účelem útluků bylo hlídat děti a zajistit jejich bezpečí. Způsob organizace vzdělávacích aktivit byl poměrně propracovaný. Vedle školní výuky zahrnovala mimoškolní aktivity, jako je sport, hudba, umění, tělesná výchova, literatura, přírodopis a přírodovědné předměty. Zvláštní pozornost byla věnována rozvoji pracovních dovedností včetně sebeprosazování a poznávání různých povolání. Od roku 1931 se místo názvu útulku používal název družiny. Po roce 1945 došlo ke znatelnému nárůstu počtu družin. Družiny po vyučování byly do škol začleněny v roce 1948 na základě zákona o vzdělávání. Při stanovení povinností těchto institucí byla upřednostněna podpora školního vzdělávání. Nejvýznamnější složkou vzdělávacího obsahu byla pedagogická příprava. Přesto se od 50. let 20. století v řadě publikací kladl stále větší důraz na výchovnou roli družin, volnočasový charakter činnosti, růst zájmů dětí a ochranu jejich zdraví. Nikdy nebylo záměrem, aby družina nahradila vyučování. V roce 1960 byla provedena významná změna. Na základě školského zákona z tohoto roku vznikly školní družiny pro mladší žáky (1.-5. třída). Družina se tak stala díky zákonu součástí školy. Školské zákony a další dokumenty MŠMT ČR vydané v 70., 80. a 90. letech 20. století nepřinesly pro oblast školních družin výraznější koncepční změny (Pávková, 2007). Činnost školních družin nyní upravuje vyhláška MŠMT ČR č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání.

3.2 Legislativa

Legislativní podporu školní družině poskytuje zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání v § 111. Toto ustanovení definuje zájmové vzdělávání následovně: *Zájmové vzdělávání poskytuje účastníkům naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti. Zájmové vzdělávání se uskutečňuje ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání, zejména ve střediscích volného času, školních družinách a školních klubech* (MŠMT, 2004).

Dále se školský zákon věnuje organizaci činnosti školských zařízení pro zájmové vzdělávání. Konkrétně v § 111a, jež zní: *Vzdělávací hodina v zájmovém vzdělávání trvá 60 minut. Školní družina se organizačně člení na oddělení. Ministerstvo stanoví prováděcím*

právním předpisem nejnižší a nejvyšší počty dětí a žáků v oddělení školní družiny (MŠMT, 2004).

Legislativní ukotvení nachází školní družina také ve vyhlášce č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. Vyhláška se v § 8 věnuje činnosti družiny, v § 9 jejím účastníkům a v § 10 organizaci a financování činnosti družiny.

Školní družina, jakožto školské zařízení, musí vést pedagogickou dokumentaci o své činnosti v souladu s § 28 školského zákona. Jedná se o:

- rozhodnutí o zápisu do školského rejstříku a o jeho změnách a doklady uvedené v § 147,
- evidenci dětí, žáků nebo studentů (školní matrika),
- doklady o přijímání dětí, žáků, studentů a uchazečů ke vzdělávání, o průběhu vzdělávání a jeho ukončení,
- školní vzdělávací program,
- vnitřní řád školní družiny a rozvrh provozu,
- knihu úrazů a záznamy o úrazech dětí, žáků a studentů, popřípadě lékařské posudky (MŠMT, 2004).

Výše uvedená vyhláška nařizuje s těmito údaji nakládat v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, tak, že s nimi zachází jako s osobními údaji. Mohou být použity pouze pro činnosti zaměřené na hodnocení vývoje vzdělávací soustavy, získávání podkladů pro financování vzdělávacích aktivit a infrastruktury ze strany státu apod.

Dokumentace používaná v pedagogické sféře podléhá skartačnímu řádu. Mezi uchováváním dokumentace školních družin by měly uplynout 3 roky (Hájek, 2007).

3.3 Cíle

Cílem školní družiny je obohatit denní program dítěte, nabídnout odbornou pedagogickou pomoc při mimoškolních aktivitách a podpořit individuální rozvoj dítěte, jak je to vzhledem k okolnostem účelné. Družina poskytuje poutavé, zajímavé a poučné činnosti ve vhodném prostředí. Zde se dítě může přirozeným způsobem projevat, bavit se. Družina tak nabízí bezpečné prostředí na všech úrovních – fyzické, psychické i sociální (Pávková, 2007).

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání poskytuje stručnou formulaci, kterou můžeme použít pro stanovení cílů školní družiny:

1. *Rozvoj dítěte, jeho učení a poznání.*
2. *Osvojování základů hodnot, na nichž je založena naše společnost.*
3. *Získávání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí.*
4. *Vychovávat k smysluplnému využívání volného času a vybavovat žáky dostatkem námětů pro naplňování volného času (Pávková, 2007, s. 11).*

3.4 Funkce

Hájek a kol. (2007) řadí mezi primární funkce družiny vzdělávací, relaxační, regenerační, sociální, kompenzační a výchovnou funkci. Den dítěte lze podle Pávkové (2007) velmi jednoduše rozdělit do 3 časových úseků. Prvním je čas strávený ve škole při vyučování a přípravě na vyučování neboli **pracovní doba**. Druhým je čas, který jedinec potřebuje k regeneraci sil a k vykonávání nezbytných životních úkonů, neboli **mimopracovní doba**. A jako poslední je **volný čas**, kdy má dítě nárok na naplňování aktivit dle vlastního výběru. Zda v družině u dětí převažuje mimopracovní doba, nebo volný čas, bude moci vychovatel zjistit na konci pololetí či roku při hodnocení činnosti podle zájmu dětí.

Obrázek 1 Časové úseky dne
(Pávková, 2007, s. 15)

Klíčovým požadavkem rodičů na školní družinu je vyplnění volného času jejich dětí. Nejdůležitější funkcí je vypěstování volnočasových návyků, dostatečné poznání a praktické dovednosti v různých volnočasových aktivitách. Kožuchová a kol. (2018) vysvětluje svou

představu, jaké funkce by školní družina měla plnit. Umožňuje získávat nové informace a dovednosti, zprostředkovává cílevědomý a záměrný rozvoj osobnosti. Primárním cílem sociální funkce je socializace dítěte. Kromě toho si dítě osvojuje četné sociální chování a vytváří si vazby se spolužáky. Stejně zásadní je i preventivní funkce, jelikož podporuje růst harmonické osobnosti a zároveň se snaží zastavit vznik a rozvoj nežádoucích projevů sociálního chování. S mírnou odlišností popisuje funkce družiny Hájek a kol. (2007). Z jeho pohledu tak školní družina plní svou funkci především prostřednictvím mimoškolních aktivit se školní přípravou. Činnosti mají za cíl snížit dětskou únavu, nemusí se nutně jednat pouze o volnočasové aktivity, ale také o aktivní odpočinek, který zahrnuje sport, pohybové aktivity nebo výlety do přírody. Volnočasové aktivity jsou také využívány pro zájmovou činnost, která dětem umožňuje naplnit jejich potenciál a rozličným způsobem se rozvíjet. Družiny mají různé představy o tom, jak dětem pomoci při přípravě na vyučování. V rámci přípravy mohou žáci plnit domácí úkoly, zábavnou formou procvičovat učivo nebo získávat nové informace.

3.5 Organizace

Pro školní družiny podle § 30 školského zákona vydává ředitel vnitřní řád školní družiny, který stanoví provoz družiny a jeho podmínky. Měl by obsahovat:

- podrobnosti k výkonu práv a povinností dětí, žáků, studentů a jejich zákonných zástupců ve škole nebo školském zařízení,
- provoz a vnitřní režim školy nebo školského zařízení,
- podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků nebo studentů a jejich ochrany před sociálně patologickými jevy a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí,
- podmínky zacházení s majetkem školy nebo školského zařízení ze strany dětí, žáků a studentů (MŠMT, 2004).

Řád by měl vycházet z místních podmínek, odpovídat způsobu fungování školy, mimoškolním aktivitám, které škola nabízí, a dopravní dostupnosti školy. Vnitřní předpisy mají právní platnost pro pedagogický sbor a slouží k informování rodičů. Učitelé a zákonní zástupci žáků musí být s řádem prokazatelně seznámeni. Nachází se zde i nastínění podmínek, za kterých má družina fungovat. Nezbytná je také rámcovost řádu, aby každý rok

nedocházelo k vytváření nového. Měl by být také stručný a zřejmý i pro nepedagogickou veřejnost (Hájek, 2007).

3.6 Prostředí, prostory a materiální vybavení

Vyhláška Ministerstva zdravotnictví ČR č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, udává v § 7: *Prostory pro pobyt žáků v zařízeních pro zájmové vzdělávání a provozovnách pro zájmové vzdělávání se upravují a zařizují tak, aby svými stavebně technickými podmínkami umožňovaly činnost, pro kterou jsou zřízeny. Nejmenší plocha místnosti se stanoví rozměrem 2 m² na 1 žáka.* Dle Hájka (2007) školní družina provozuje svou činnost ve vlastních prostorách, které jsou vybaveny jako herny a jsou navrženy s ohledem na děti mladšího školního věku. Samotný design tohoto místa by měl podporovat pocit bezpečí a štěstí, vybízet k individuálním i skupinovým aktivitám, podporovat relaxaci a podněcovat nezávislé intelektuální, rekreační a herní činnosti, které mohou být plánované i neplánované. V již výše zmíněné vyhlášce se dále v § 4 dozvíme, že *podlahy v zařízeních pro výchovu a vzdělávání a provozovnách pro výchovu a vzdělávání musí odpovídat charakteru činnosti a musí být snadno čistitelné* (MZ, 2005).

Aby si děti mohly na podlaze volně hrát, je nejlepší položit koberec pouze na část podlahy. Pro možné malování, modelování a práci s materiály, které se z koberců obtížně odstraňují, by měla být hlavní část prostoru pokryta snadno čistitelným linoleem. Některé školy ve snaze zajistit příjemnější prostředí pro výuku pokryly koberci celou podlahu učeben. To sice dává dětem více prostoru pro pohyb po podlaze, ale zároveň se zvyšuje nebezpečí výskytu alergenů a rizika pro alergiky a také je tím omezeno to, jak přímo lze v prostoru provádět výtvarné a jiné rukodělné práce. Koberce by proto měly být pouze na místech určených ke hře. Materiální vybavení školní družiny obsahuje stavebnice a stolní hry. Potřeby pro výtvarné činnosti zahrnující kreslicí tabuli a křídly, sady pastelek a různých barev, štětce, lepidla, nůžky, čtvrtky a barevné papíry by měly být zahrnuty v závislosti na finančních možnostech družiny. K dispozici jsou publikace a knihy vhodné pro děti, které jim pomohou zlepšit jejich čtenářské schopnosti a návyky. Součástí vybavení mohou být i hudební nástroje, které může vychovatel používat k podpoře a doprovodu pěveckých či tanečních aktivit. Většina místností je doplněna o televizory, počítače nebo projekory (Hájek, 2007).

Jak Hájek (2007) zmiňuje ve své publikaci, školní družiny využívají i tělocvičny, hřiště a dílny pro mimoškolní aktivity. Vychovatelé by měli venkovním prostorům vyčleněným pro školní družinu věnovat stejnou pozornost jako prostorům vnitřním. Na asfaltu či jiných tvrdých površích lze použít barvy k vytvoření skákacích panáků nebo obrysů pro různé pohybové aktivity. Venkovní areál doplňují házeací koše, prolézačky a houpačky. Venkovní vybavení zahrnuje míče, švihadla a vše potřebné pro sportovní akce. V závislosti na terénu může být družina vybavena také koloběžkami, koly nebo bruslemi.

3.7 Činnosti ve školní družině

Aktivity školní družiny jsou specificky propojeny se vzdělávacími aktivitami základní školy. Neslouží však jako přímé rozšíření nebo náhrada formálního vzdělávání. Činnosti jsou naplánovány na týdenní a denní bázi tak, aby bylo zajištěno dodržování norem duševní hygieny. Plán musí taktéž zajistit příznivé podmínky pro realizaci výukových cílů vychovatelů. Rovněž musí zohledňovat věk dětí i jejich jedinečné požadavky a zájmy (Pávková, 2002).

Svou funkci v péči o žáky mimo dobu školního vyučování naplňuje školní družinu činnostmi shrnutými do 5 skupin, mezi kterými nelze vést přesnou hranici:

1. Odpočinkové činnosti plnící psychohygienické poslání (klidové hry, klidné zájmové činnosti, poslechové činnosti).
2. Rekreační činnosti sloužící k regeneraci sil. Převažuje v nich aktivní odpočinek s náročnějšími pohybovými prvky.
3. Zájmové činnosti rozvíjející osobnost žáka. Umožňují žákům seberealizaci. Mohou být kolektivní nebo individuální a mohou překračovat organizaci práce po odděleních.
4. Příprava na vyučování zahrnuje okruh činností související s plněním školních povinností, není však legislativně stanovena jako povinná součást činnosti školní družiny. Může mít některou z forem:
 - vypracovávání domácích úkolů, vychovatelky chyby neopravují, pouze vyzývají k vyhledávání chyb a k jejich opravení a zdůvodnění,
 - zábavné procvičování učiva formou didaktických her, ověřování a prohlubování poznatků na vycházkách, exkurzích a dalších činnostech.

5. Získávání dalších doplňujících poznatků při průběžné činnosti (Malach, 2007).

Jak uvádí Pávková (2002) kvůli časovým omezením není možné zahrnout všechny druhy aktivit do jednoho odpoledne. Dochází k prolínání aktivit, kupříkladu volnočasové a společenské aktivity jsou často zahrnuty do rekreačních aktivit. Volnočasové a rekreační aktivity by však neměly být z každodenního programu vyloučeny. Plánování je pro výchovné působení nezbytné, neboť se jedná o záměrné a cílevědomé úsilí ze strany vychovatele. Při rozhodování o týdenním rozvrhu výchovné práce se vychovatel snaží o vyváženost a správný poměr mezi jednotlivými druhy činností. Vychází při tom z cílů školy a každodenních požadavků dětí. Všechny oblasti vzdělávání jsou zahrnuty výchovně vzdělávacími činnostmi realizovanými v rámci aktivit ve školní družině. Díky pravidelným vzdělávacím aktivitám se děti učí uspokojovat své potřeby a zároveň cíle maximálně využít pro svůj volný čas. Těžiště práce družin spočívá v aktivním zapojování žáků do všech aspektů činnosti. Vychovatel vyzývá děti k samostatnému zamyšlení se nad tématem aktivit, zvažuje jejich nápady a vede s nimi diskusi. Snaží se děti povzbuzovat, aby se aktivně, samostatně a tvořivě podílely na plánování, organizaci, provádění a hodnocení činnosti. Hlavní odpovědností vychovatele je podporovat samostatnost, iniciativu a zájem žáků podílet se na celém životě družiny v následujícím týdnu. Požadavek na zapojení také naznačuje, že praktické úkoly mají značný přínos oproti předávání informací ústně. Práce ve školní družině klade stále větší důraz na nutnost individuálního přístupu, který respektuje jedinečné požadavky, zájmy, sklony a nadání každého žáka. To vyžaduje nalezení rovnováhy mezi plánovanými aktivitami a zohlednění různých mentalit každého žáka, a to i během plánovaných skupinových aktivit.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

V našem výzkumu se zaměřujeme na problematiku spokojenosti dětí ve školní družině. Z pohledu Pospíšilové a kol. (2015) školní družina plní funkci protiváhy k akademickému prostředí školy. Poskytuje dětem volnočasové aktivity, které podporují rozvoj jejich schopností. Dle Tůmy (2018) je značná část dětské populace ovlivněna školní družinou. Proto je pro nás důležité zjistit, zda jsou děti v družině vůbec spokojené. Školní družina funguje zejména pro žáky 1.-5. třídy základního stupně, kteří spadají do mladšího školního věku. Jak uvádí Vágnerová a Lisá (2021) mladší školní věk se pohybuje od 6 do 9 let, kdy se poprvé začíná chodit do školy. Podle evidence Českého statistického úřadu je v ČR 4 159 školních družin, které navštěvuje 333 838 žáků. Ve zlínském kraji je 265 družin, které navštěvuje pouze 16 566 žáků. Zlínský kraj je tak v celorepublikovém srovnání šestým krajem s nejnižší návštěvností družiny (Český statistický úřad, 2022). Z tohoto důvodu jsme si pro naše výzkumné šetření vybrali právě zlínský kraj. Návštěvnost školní družiny může být ovlivněna zejména spokojeností či nespokojeností dětí.

4.1 Cíle výzkumu

Hlavním výzkumným cílem této bakalářské práce je zjistit, jaká je celková spokojenost dětí ve školní družině. Dílčím výzkumným cílem je zjistit, do jaké míry se děti těší do ŠD. Následujícím dílčím cílem je zjistit, do jaké míry je v družině přátelská atmosféra. Dalším dílčím výzkumným cílem je zjistit, jaká je míra spokojenosti s vybavením družiny. Předposledním dílčím cílem je zjistit, jaká je míra spokojenosti s formou aktivit. Posledním dílčím cílem je zjistit, jak by děti ohodnotily školní družinu.

4.2 Výzkumné otázky

Z výše uvedených cílů výzkumu jsou stanoveny tyto výzkumné otázky.

Hlavní výzkumná otázka:

Jaká je celková spokojenost dětí ve školní družině?

Dílčí výzkumné otázky:

1. Do jaké míry se děti těší do družiny?
2. Do jaké míry je v družině přátelská atmosféra?
3. Jaká je míra spokojenosti s vybavením družiny?

4. Jaká je míra spokojenosti s formou aktivit v družině?
5. Jak by děti ohodnotily školní družinu?

4.3 Pojetí výzkumu

Za účelem zjištění, jaká je celková spokojenost dětí v družině, volíme kvantitativní výzkumné pojetí, protože bychom chtěli zmapovat, do jaké míry se děti těší do družiny. Dále bychom rádi zmapovali, do jaké míry je v družině přátelská atmosféra. Následně bychom chtěli zjistit jaká je míra spokojenosti s vybavením družiny a s formou aktivit v ní. Důležitým faktorem bude i zjištění, jak by děti ohodnotily školní družinu.

4.4 Výzkumný soubor

Základní soubor je tvořen žáky prvního stupně základní školy, kteří navštěvují školní družinu. Dle školského zákona č. 561/2004 Sb. je první stupeň základního vzdělávání rozdělen od prvního do pátého ročníku. Školní družina slouží výchově, vzdělávání, rekreační, sportovní a zájmové činnosti žáků v době mimo vyučování.

Podle evidence Českého statistického úřadu tvořilo základní soubor ke školnímu roku 2021/2022 ve Zlínském kraji 265 zařízení, které navštěvuje 16 566 dětí. Celkově ve školním roce 2021/2022 navštěvovalo v České republice školní družinu 333 838 žáků. Zlínský kraj je tak šestým krajem s nejnižší návštěvností družiny (Český statistický úřad, 2022).

Pro účely našeho výzkumu jsme náhodně vybrali 5 základních škol s družinou ve zlínském kraji. Školy s družinami si nadále přály zůstat anonymní. Pro účely naší bakalářské práce výzkumný soubor tvoří 135 respondentů. Prostřednictvím identifikačních položek jsme zjišťovali pohlaví a příslušnou třídu, kterou respondenti navštěvují.

Tabulka 1 Pohlaví respondentů

Pohlaví	Počet	%
Dívka	72	53 %
Chlapec	63	47 %

(Zdroj: vlastní výzkum 2022-2023)

Tabulka 2 Třídy respondentů

Třída	Počet	%
1.	42	31 %
2.	48	36 %
3.	40	30 %
4.	5	4 %

(Zdroj: vlastní výzkum 2022-2023)

Díky identifikačním položkám jsme zjistili, že 53 % výzkumného souboru tvoří dívky a 47 % chlapci. Dále jsme se dozvěděli, že 31 % respondentů chodí do 1. třídy, dále 36 % do 2. třídy, 30 % do 3. třídy a poslední 4 % do 4. třídy.

4.5 Výzkumný nástroj

Výzkumný nástroj, který jsme zvolili v rámci naší práce, je dotazník vlastní konstrukce. Hlavní výhoda dotazníku, jak pojednává Chráska (2015, s. 41) *je rychlý a ekonomicky nenáročný sběr dat od velkého množství respondentů*. Dotazník se skládá z 20 položek, škálových, výběrových dichotomických a výběrových polynomických. Škálové položky jsou vyhodnocovány na pětibodové stupnici Likertovy škály v rozmezí 1 (určitě ano) až 5 (určitě ne). Na této škále jsme pro pochopení cílové skupiny zvolili emotikony. Výběrové dichotomické položky jsou položky číslo 1 a 2. Výběrové polynomické jsou položky číslo 3-5 a 20. Škálové položky jsou položky číslo 6-10, 12-19. V dotazníku se nachází jedna otevřená položka a to číslo 11. Vyplnění dotazníku zabere zhruba 15-20 minut.

4.6 Způsob zpracování dat

Chráska (2015, s. 45) uvádí: *Při vyhodnocení dotazníku je třeba vycházet z celkového designu výzkumného šetření, pro jehož účely byl dotazník vytvořen*. Dotazníků jsme rozdali 200, jejich návratnost činí 75 %. Po získání dat jsme je statisticky utřídili, a to pomocí čárkovací metody. Ve fázi přepisu dat došlo k vyřazení dotazníků, které byly špatně vyplněny nebo kde chybělo mnoho požadovaných údajů. To činí 15 dotazníků. Pro výsledné šetření jsme tedy využili 135 dotazníků. Výsledky jsou prezentovány formou grafů. Za analýzou výsledků dat následuje jejich interpretace.

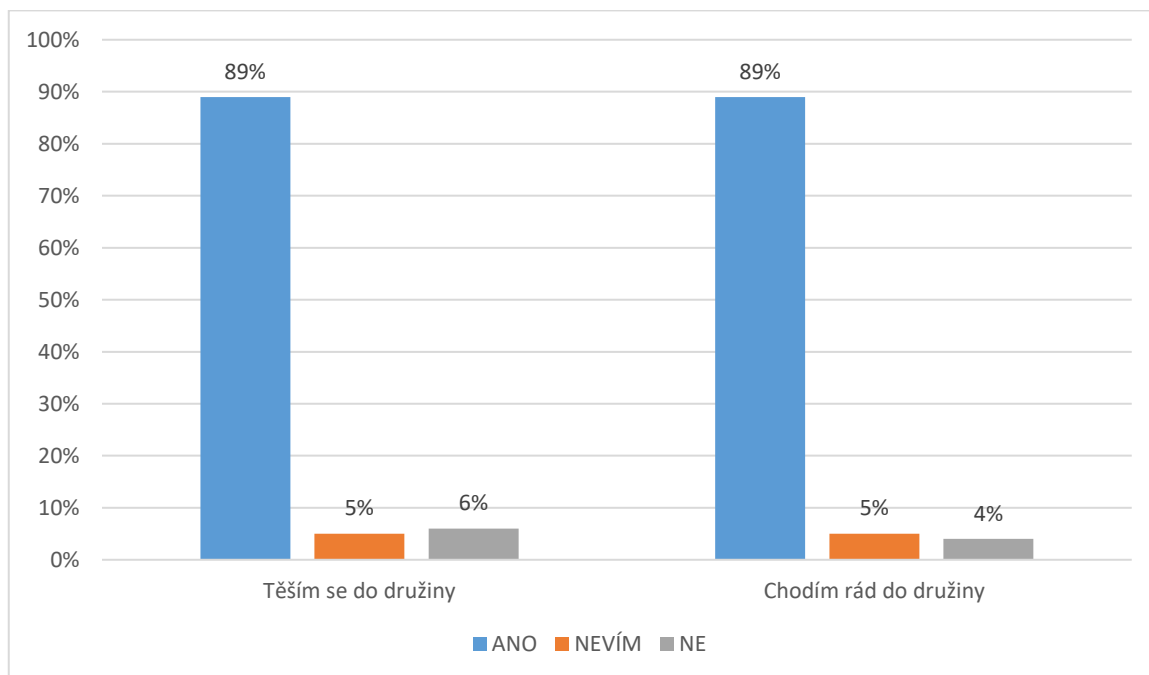
5 VÝSLEDKY

V této kapitole se budeme zabývat výsledky našeho dotazníkového šetření. Ty se pokusíme za využití grafů přehledně analyzovat, tak abychom je mohli v následující kapitole vhodně a srozumitelně interpretovat do odpovědí na výzkumné otázky naší bakalářské práce.

V této poslední kapitole si shrneme údaje zjištěné dotazníkovým šetřením. Našeho průzkumu se zúčastnilo 135 respondentů navštěvujících školní družinu, přičemž 72 bylo dívek a 63 chlapců. Do první třídy základní školy chodí 42 respondentů, do druhé třídy 48 respondentů, do třetí třídy 40 respondentů a do čtvrté 5 respondentů. Na otázku, jak často chodí respondenti do družiny jich 116 odpovědělo, že každý den a 19 respondentů pouze třikrát týdně. Z toho 64 respondentů navštěvuje družinu ráno i odpoledne a 71 respondentů pouze odpoledne.

K dílčí výzkumné otázce, **do jaké míry se děti těší do družiny** jsme získali následující výsledky. Na otázku, zda se těší do družiny, odpovědělo 89 % respondentů ano, 5 % neví a 6 % se do družiny netěší. Je pozoruhodné, že těchto 6 % respondentů, kteří se do družiny netěší pochází z 3. a 4. třídy. Do družiny chodí rádo opět 89 % respondentů, 7 % neví a 4 % do družiny rádi nechodí.

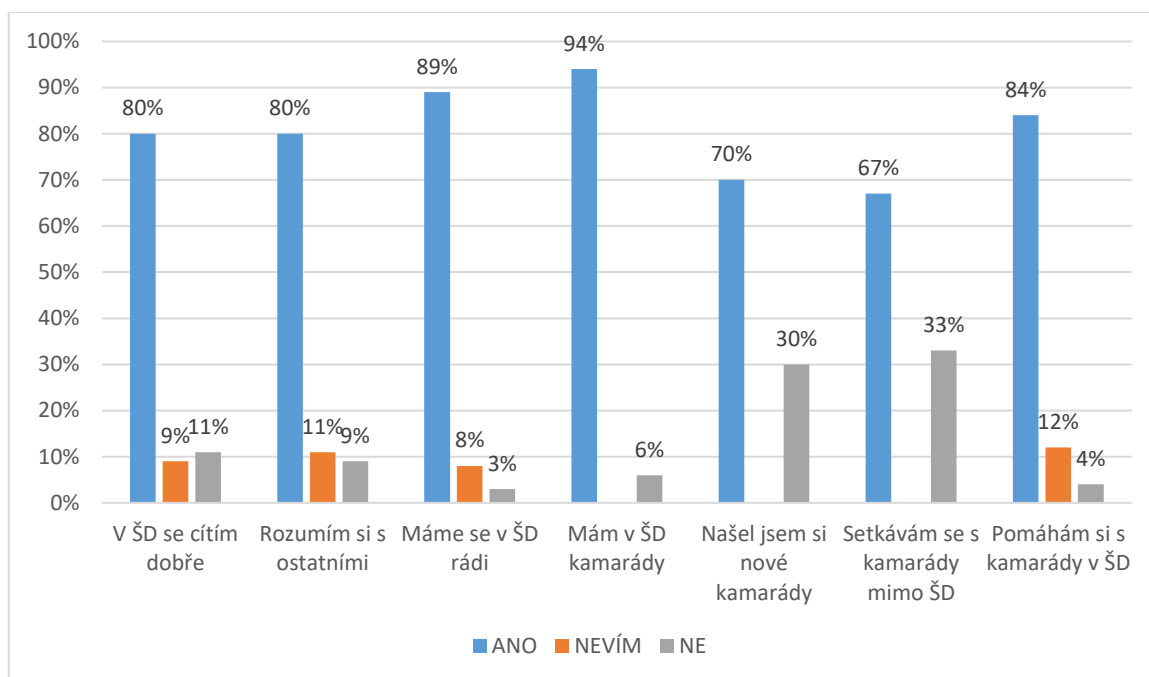
Graf 1 Jak se respondenti těší do ŠD

(Zdroj: vlastní výzkum 2022-2023)

K dílčí výzkumné otázce, **do jaké míry je v družině přátelská atmosféra** se vztahují tyto výsledky. Na otázku, zda se respondenti cítí v družině dobře odpovědělo 80 % pozitivně, 9 % respondentů neví a 11 % se v družině necítí dobře. S ostatními dětmi si rozumí 80 % respondentů, 11 % ani ano ani ne a 9 % respondentů si s ostatními dětmi v družině nerozumí. Rádo se má v družině 89 % respondentů, 8 % ani ano ani ne a pouze 3 % respondentů odpověděli negativně. Kamarády má v družině 94 % respondentů a 6 % odpovědělo, že v družině kamarády nemají. Nové kamarády si našlo 70 % respondentů, zbylých 30 % si kamarády nenašlo. V průměru má každý respondent 8 kamarádů v družině. S kamarády se i mimo školní družinu setkává 67 % respondentů, oproti tomu se 33 % s nimi nesetkává. S kamarády si pomáhá 84 % respondentů, 12 % neví, jestli si pomáhají a 4 % si s kamarády nepomáhají.

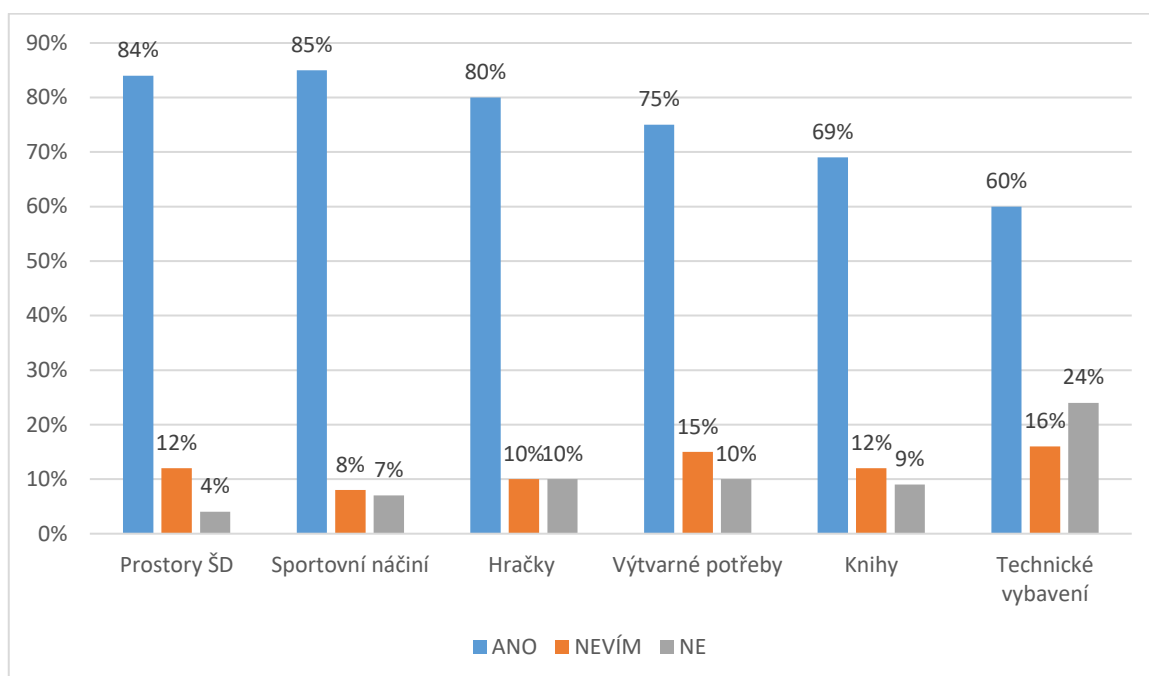
Graf 2 Přátelská atmosféra v ŠD

(Zdroj: vlastní výzkum 2022-2023)

K dílčí otázce, **jaká je míra spokojenosti s vybavením družiny** se vztahují následující výsledky. S prostorami družiny je spokojených 84 % respondentů, 12 % neví, zda jsou spokojeni a 4 % respondentů nejsou spokojeni. Co se týče materiálního vybavení se sportovním náčiním je spokojeno 85 % respondentů, 8 % neví a 7 % není spokojeno. Spokojenost zde opět převažuje u chlapců. S hračkami je spokojeno 80 % respondentů, 10 % neví a také 10 % je nespokojeno. S výtvarnými potřebami je spokojeno 75 % respondentů, 15 % neví a 10 % je nespokojeno. V tomto ohledu jsou více spokojené dívky. S knihami je spokojeno 69 % respondentů, 12 % neví a 9 % je nespokojeno. Nejméně jsou respondenti spokojeni s technickým vybavením družiny a to na 60 %, 16 % neví a 24 % je nespokojeno.

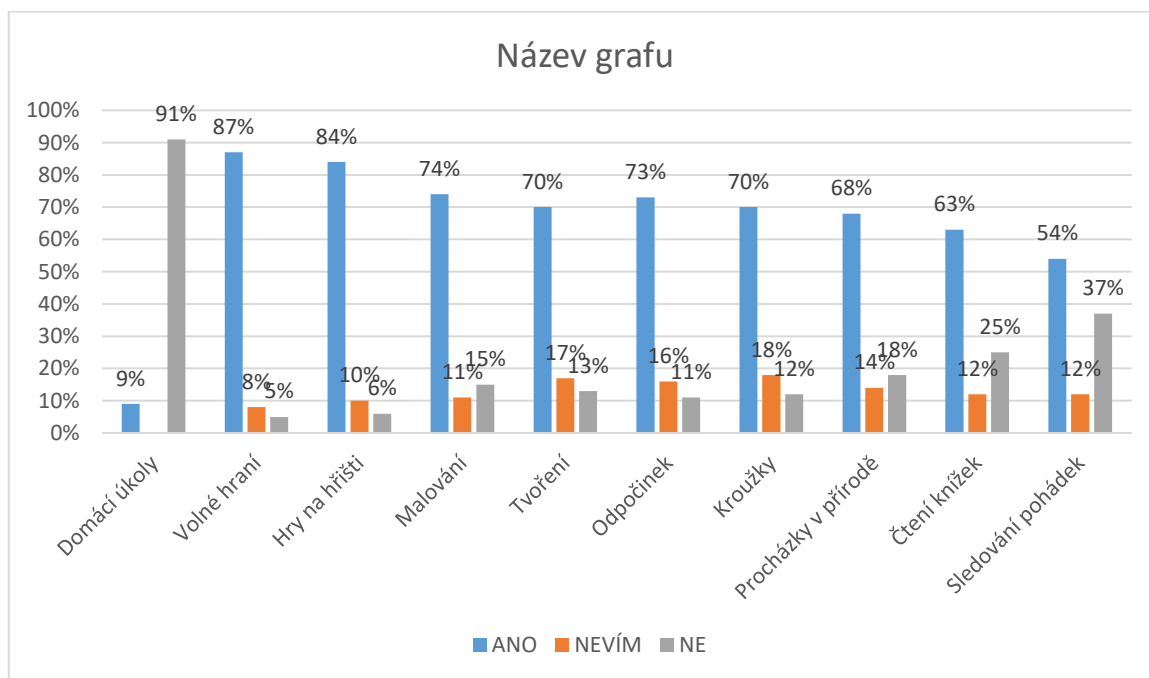
Graf 3 Vybavení ŠD

(Zdroj: vlastní výzkum 2022-2023)

K dílčí otázce, **jaká je míra spokojenosti s formou aktivit** jsme zjistili tyto výsledky. Domácí úkoly dělá v družině pouhých 9 % a zbylých 91 % respondentů je nedělá. Nejoblíbenější aktivitou je **volné hraní**, se kterým je spokojeno 87 % respondentů, 8 % neví a 5 % je nespokojeno. Další aktivitou jsou **hry na hřišti**, které jsou oblíbené u 84 % respondentů, 10 % neví a 6 % respondentů nemá hry na hřišti v oblíbě. S hrami na hřišti jsou ale více spokojeni chlapci než dívky. S **malováním** v družině jsou respondenti spokojeni na 74 %, 11 % neví a 15 % je nespokojených. U této aktivity převládá větší spokojenost u dívek. Co se týče prostoru pro samotný **odpočinek** s tím je spokojeno 73 % respondentů, 16 % neví a 11 % není spokojeno. Následující aktivitou je **tvoření**, se kterým je spokojeno 70 % respondentů. Opět zde převládá větší spokojenost dívek. S návštěvou **kroužků**, které družina nabízí je spokojených 70 % respondentů, 18 % neví a 12 % respondentů je nespokojeno. S **procházkami v přírodě** vyjádřilo spokojenost 68 % respondentů, 14 % neví a 18 % vyjádřilo nespokojenost. U této aktivity převažuje větší spokojenost chlapců. Se **čtením knížek** v družině je spokojeno 63 % respondentů, 12 % neví a 25 % je nespokojeno. Zde oblíbenost převažuje u dívek. Nejmenší spokojenost je se **sledováním pohádek**. S touto aktivitou je spokojených pouze 54 %, 12 % neví a 37 % není spokojeno. Nespokojenost s aktivitou je především spojena s nedostatečným technickým vybavením družiny.

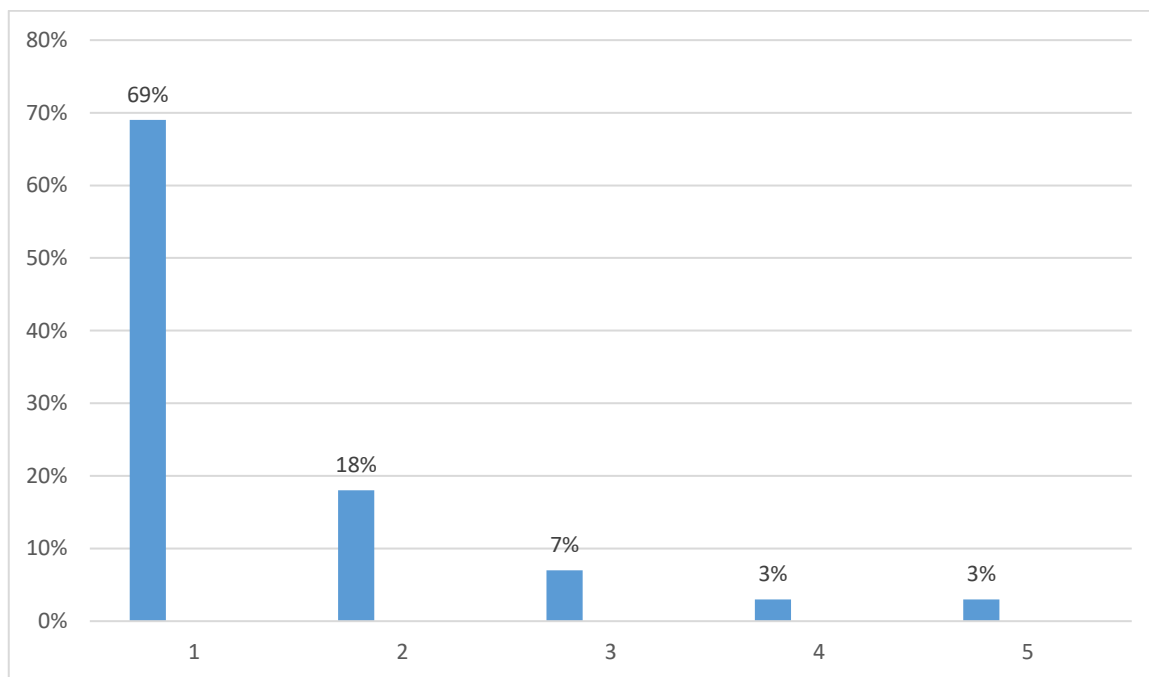
Graf 4 Aktivity v ŠD

(Zdroj: vlastní výzkum 2022-2023)

K dílčí otázce, **jak by děti ohodnotily školní družinu** se vztahují následující výsledky. Školní družinu 69 % respondentů ohodnotilo známkou 1 a 18 % respondentů známkou 2. Hůře už družinu ohodnotilo 7 % respondentů a to známkou 3. Následující 3 % respondentů ohodnotilo družinu známkou 4. poslední 3 % respondentů ohodnotily družinu známkou 5. Negativní hodnocení známkami 3, 4 a 5 se ukázalo zejména u žáků 3. a 4. třídy.

Graf 5 Ohodnocení ŠD dětmi

(Zdroj: vlastní výzkum 2022-2023)

6 DISKUZE

Jak již bylo dříve zmíněno, hlavním cílem této bakalářské práce je zjistit, zda jsou děti v družině spokojené. Po vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření jsme schopni si na tuto otázku odpovědět. Ano, děti jsou v družině spokojené, některé však více než jiné. V této poslední kapitole se budeme zabývat tím, proč tomu tak je.

Díky našemu výzkumnému šetření víme, že do školní družiny se drtivá většina respondentů těší a chodí zde rádo. Avšak jedná se převážně o respondenty z 1. a 2. tříd. Respondenti ze 3. a 4. tříd už takové nadšení pro návštěvu družiny nevykazují. To může být způsobené právě věkovým rozdílem, kdy starší děti touží po jiném trávení volného času než děti mladší. Vliv na spokojenost v družině má jistě také přátelská atmosféra, která zde převládá. Velké množství dětí si zde rozumí s ostatními a vzájemně si pomáhají. Dalším důležitým faktorem je míra utváření přátelských vztahů, díky nimž jsou děti v družině spokojené. Kamarádství se pojí se vzájemnou výpomocí. Dle výsledků šetření hraje družina v utváření kamarádstvích vztahů velkou roli. Většina respondentů zde kamarády má nebo si prostřednictvím družiny nové kamarády našli. Jsou zde ovšem i tací, kteří v družině kamarády nemají. K tomuto tématu se vyjadřuje Hrabal (2003). Dle jeho mínění se skupina dětí může chovat krutě a nečestně vůči někomu jen kvůli jeho odlišnosti. Toto napětí se ve většině případů stupňuje mezi dívkami a chlapci. Jak jsme již dříve zmínili v teoretické části této práce, Šimíčková-Čížková (2008) ovšem upozorňuje na fakt, že teprve na konci období mladšího školního věku vznikají trvalejší přátelské vazby. V průběhu bývají vztahy mezi dětmi poněkud náhodné a ploché. Děti mladšího školního věku si tak vybírají kamaráda podle toho, jak se jim to hodí. Pro porovnání můžeme díky výzkumu vidět, že některá kamarádství přetrvávají, jelikož se respondenti s nově nalezenými kamarády setkávají i mimo družinu.

Ke spokojenosti ve družině jednoznačně přispívají i aktivity zde nabízené. Dle autorů Bendla (2015) a Malacha (2007) by mezi aktivity měla patřit i příprava na vyučování. V našem výzkumu jsme ale zjistili, že tato příprava u značné většiny respondentů neprobíhá. O tom, proč tomu tak je, můžeme pouze polemizovat. Může to být způsobené neochotou dětí věnovat se přípravě na vyučování v době, kdy se mohou v družině věnovat jiným záživnějším aktivitám. Neochota může být ale také na straně vychovatelky nebo časové vyčerpání družiny, která tuto přípravu jednoduše neumožňuje. Mezi respondenty se ukázalo, že nejoblíbenější aktivitou je volné hraní, kde si každý může volně vybrat, jak bude trávit svůj volný čas v družině. Velké oblíbenosti, zejména u chlapců, se dostává hrám na hřišti. Ruku v ruce s tímto jde i spokojenost se sportovním náčiním v družině.

Oproti tomu s malováním, tvořením a výtvarnými potřebami jsou jednoznačně více spokojeny dívky. Jak pojednává Šimíčková-Čížková (2008), chlapci mají tendenci si hrát nápaditějšími a kreativnějšími způsoby než dívky, nicméně bývají také hlasitější, agresivnější a dávají přednost otevřeným prostorům. Hry dívek bývají genderově specifitější, konformnější, tišší a spíše v uzavřených prostorech. S místem pro odpočinek, který je v mladším školním věku velmi důležitý, je spokojená nadpoloviční většina respondentů. Dle mínění Pávkové (2008) je důležité věnovat čas odpočinku i po vykonávání duševní činnosti, jelikož nervový systém dítěte je více náchylný k únavě. Družina nabízí i řadu kroužků, které mohou respondenti navštěvovat. Jedná se nejčastěji o kroužky angličtiny, keramiky a stolního tenisu. Ti, jež kroužky navštěvují, s nimi jsou nadmíru spokojeni. Procházky v přírodě jsou nedílnou součástí aktivit, které v družině probíhají. Oblíbenost je zde zřetelně vyšší u chlapců než u dívek. Zřetelně menší spokojenost nacházíme u čtení knih a jejich nabídky v družině. I přesto je čtení více oblíbené u dívek. Jedním z důvodů, proč tomu tak je, může být neporozumění textu a jeho složitost. Dítě čte pomalu a potýká se slovy, kterým nerozumí. To může zapříčinit přirozený úpadek zájmu o čtení. Dalším důvodem může být užívání telefonů a tabletů již od brzkého věku dítěte. Kniha a čtení, mnohdy spojované se školou, tak působí méně atraktivně oproti moderním technologiím. Proto zde důležitou roli hrají rodiče a pedagogičtí pracovníci, kteří by měli dětem pomoci najít radost ze čtení prostřednictvím knih a žánrů, které by děti mohly bavit. Aktivitou, se kterou jsou respondenti nejméně spokojeni, je sledování pohádek. Ač si můžeme myslet, že je dobře, pokud děti nechtějí v družině sledovat pohádky, realita je jiná. Tato nespokojenost plyne zejména z nedostatečného technického vybavení družin. Respondenti by chtěli sledovat pohádky, ale většinou nemají kde. Se samotnými prostory družin jsou děti velmi spokojené. Respondenti měli možnost se sami vžít do role učitele a oznámkovat jejich družinu. Drtivá většina ohodnotila družinu známkami 1 a 2. To svědčí o velké spokojenosti s družinou a o jejích kvalitách. Našli se ale i tací, kteří družinu ohodnotili známkou 3, tedy pro ně družina není nic speciálního. Mezi respondenty ze 3. a 4. tříd se nejčastěji objevují hodnocení za 4 a za 5. Z toho bychom mohli soudit, že tyto respondenti nejsou s družinou spokojeni či dokonce družinu nechtějí vůbec navštěvovat. Díky našemu výzkumu jsme tedy dospěli ke zjištění, že děti jsou v družině převážně spokojené.

ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsme se zabývali spokojeností dětí v družině. V teoretické části nám tak vypsaly tři kapitoly vztahující se k tématu. První z nich se zabývala vymezením volného času a jeho funkcemi. Ve druhé kapitole jsme se věnovali dětem mladšího školního věku, kteří tvoří cílovou skupinu naší bakalářské práce. Popsali jsme zde tělesný, psychický a sociální vývoj jedinců v tomto věku. Poslední kapitola teoretické části se soustředila na školní družinu. V ní jsme se detailně věnovali pojetím družiny z pohledu daných autorů a dlouhodobé historii družiny na našem území. Zmínili jsme také legislativní ukotvení, cíle a funkce, organizaci, prostředí a vybavení a v neposlední řadě činnosti ve školní družině.

V praktické části jsme vymezili metodologii výzkumu, pod kterou spadá definování cílů, výzkumných otázek, pojetí výzkumu, výzkumného souboru, nástroje a také vymezení způsobu zpracování dat. Následně jsme analyzovali výsledky, které jsme interpretovali v poslední kapitole praktické části. Naším hlavním výzkumným cílem bylo zjistit **jaká je míra spokojenosti dětí ve školní družině**. Prostřednictvím výzkumného šetření jsme dospěli ke zjištění, že míra spokojenosti dětí je vysoká. Důležitý je i samotný fakt, že respondenti se do družiny těší. Spokojenost v družině je ovlivňována přátelskou atmosférou a navazováním přátelských vztahů, k čemuž družina ve velké míře přispívá. Respondenti si v družině rozumí a vzájemně si pomáhají. Ke spokojenosti přispívají i prostory a samotné vybavení školní družiny. Do značné míry se na spokojenosti podílí i množství aktivit, které jsou respondentům v družině nabízeny. Nejvíce je preferováno volné hraní, během kterého si mohou respondenti sami vybrat, jak budou trávit svůj volný čas. Při možnosti ohodnocení školní družiny ji značná většina respondentů ohodnotila známkami výborný a chvalitebný, což svědčí o jejich spokojenosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BALKOVÁ, Krista, 2006. *Náměty pro školní družinu*. Praha: Portál. ISBN 80-7376-064-X.
- [2] BENDL, Stanislav, 2015. *Vychovatelství: Učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-4248-9.
- [3] HÁJEK, Bedřich a Jiřina PÁVKOVÁ, 2007. *Školní družina*. 2. akt. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-268-3.
- [4] HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ, 2008. *Pedagogické ovlivňování volného času: Současné trendy*. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-473-1.
- [5] HOFBAUER, Břetislav, 2004. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, ISBN 80-7178-927-5.
- [6] HOLEYŠOVSKÁ, Anna, 2009. *Zájmová činnost ve školní družině*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-586-8.
- [7] HRABAL, Vladimír, 2002. *Sociální psychologie pro učitele: vybraná témata*. 2. vyd. Praha: Karolinum. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 80-246-0436-1.
- [8] CHRÁSKA, Miroslav a Ilona KOČVAROVÁ, 2014. *Kvantitativní design v pedagogických výzkumech začínajících akademických pracovníků*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, ISBN 978-80-7454-420-0.
- [9] CHRÁSKA, Miroslav a Ilona KOČVAROVÁ, 2015. *Kvantitativní metody sběru dat v pedagogických výzkumech*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, ISBN 978-80-7454-553-5.
- [10] JANIŠ, Kamil, 2009. *Úvod do problematiky volného času*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik, Ústav pedagogických a psychologických věd, ISBN 978-80-7248-530-7.
- [11] KAPLÁNEK, Michal, 2017. *Volný čas a jeho význam ve výchově*. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1250-8.
- [12] KNOTOVÁ, Dana, 2011. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-223-9.
- [13] KOŽUCHOVÁ, Mária et al., 2018. *Školský klub dětí z pohľadu vychovávateľov*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. ISBN 978-80-223-4579-8.

- [14] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 2006. *Vývojová psychologie*. 2., akt. vyd. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
- [15] MALACH, Josef, 2007. *Teorie metodiky výchovy*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-86723-29-7.
- [16] PÁVKOVÁ, Jiřina, 2002. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., akt. Praha: Portál. ISBN 80-7178-711-6.
- [17] POSPÍŠILOVÁ, Helena a Lucie KOMÍNKOVÁ, 2015. *Svět školní družiny: etnografická studie*. V Olomouci: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-4789-6.
- [18] PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4734-705.
- [19] ROJEK, Chris, 2005. *Leisure Theory: Principles and Practice*. New York: Palgrave Macmillan. ISBN 978-1403905703.
- [20] SCOTT, John a Gordon MARSHALL, 2009. *A dictionary of sociology*. 3. Oxford: Oxford University Press. ISBN 978-0-19-953300-8.
- [21] ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka, 2010. *Přehled vývojové psychologie*. 3., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2433-0.
- [22] TŮMA, Jiří, 2018. *Pedagogika volného času*. Praha: Vysoká škola tělesné výchovy a sportu Palestra, spol. s r.o. ISBN 978-80-87723-43-2.
- [23] VÁGNEROVÁ, Marie a Lidka LISÁ, 2021. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 3. vyd., Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-4961-0.
- [24] VÁGNEROVÁ, Marie, 2001. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0181-8.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

- [25] Český statistický úřad, 2022, *Školy a školská zařízení za rok 2021/2022* [online]. [cit. 2023-04-19]. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/tabulkova-cast-230042-22>
- [26] Vyhláška č. 410/2005 Sb. o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-410>
- [27] Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-74>

[28] Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Apod A podobně

Č. Číslo

ČR Česká republika

Kol. Kolektiv

MŠMT Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

MZ Ministerstvo zdravotnictví

Sb. Sbíрка

ŠD Školní družina

Tj. To jest

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Časové úseky dne (Pávková, 2007, s. 15)	23
---	----

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Pohlaví respondentů.....	30
Tabulka 2 Třídy respondentů.....	31

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Jak se respondenti těší do ŠD	32
Graf 2 Přátelská atmosféra v ŠD.....	33
Graf 3 Vybavení ŠD	34
Graf 4 Aktivity v ŠD.....	35
Graf 5 Ohodnocení ŠD dětmi	36

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Ahoj, jmenuji se Kristýna Rychtecká a jsem studentkou 3. ročníku na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Má závěrečná bakalářská práce nese název „Družina pohledem dětí“. A proto bych vás, žáky základních škol, kteří navštěvují družinu chtěla požádat o vyplnění jednoduchého dotazníku. Při vyplňování nemusíte mít strach. Dotazník je zcela anonymní a bude sloužit pouze k výzkumným účelům pro bakalářskou práci. Neexistují dobré a špatné odpovědi, každá odpověď je správná.

1. Chodíš do školní družiny?

- Ano
- Ne

2. Jsem:

- Holka
- Kluk

3. Do jaké chodíš třídy?

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

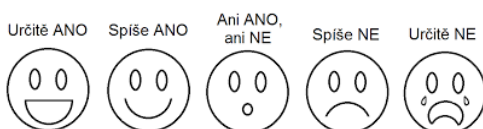
4. Jak často chodíš do školní družiny?

- Každý den
- Třikrát týdně
- Jednou týdně
- Jiné (prosím napiš, jak často chodíš do družiny)

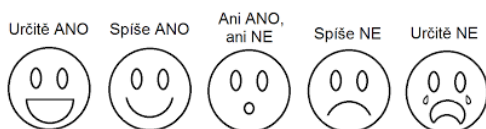
5. Ve kterých denních hodinách chodíš do družiny?

- Ráno
- Odpoledne
- Obojí

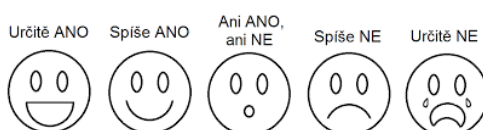
6. Těšíš se do družiny?

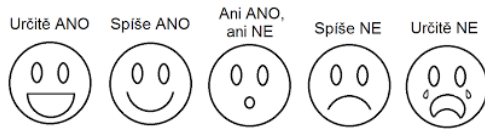
7. Chodíš rád do družiny?

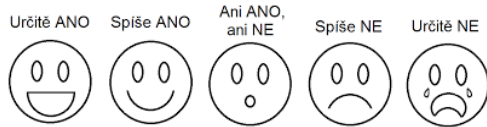
8. Cítíš se v družině dobře?

9. Máš v družině kamarády?

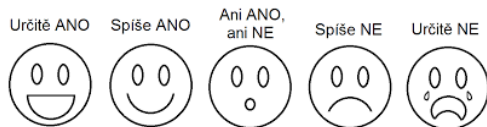
10. Našel sis v družině nové kamarády?

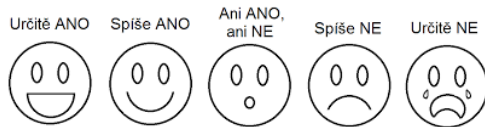
11. Kolik máš v družině kamarádů?

○

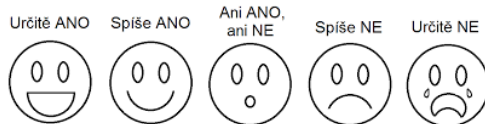
12. Setkáváš se s nimi i mimo školní družinu?

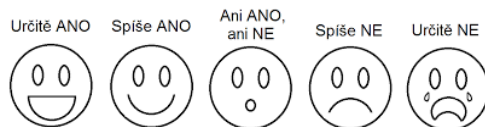
13. Pomáháte si s kamarády v družině?

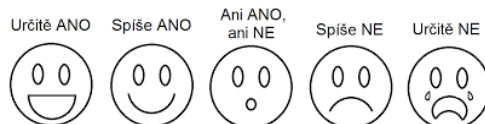
14. Rozumíš si v družině i s ostatními dětmi?

15. V družině se máme rádi

16. Děláš v družině domácí úkoly?

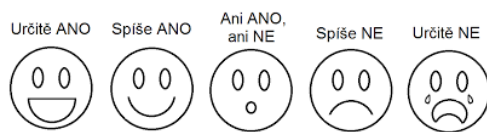

17. Baví tě v družině? (dokresli smajlíka)

- Procházky v přírodě
- Hry na hřišti
- Kroužky
- Volné hraní
- Tvoření
- Malování
- Čtení knížek
- Sledování pohádek
- Odpočinek

18. Líbí se ti prostory družiny?

19. Jsi v družině spokojený s? (dokresli smajlíka)

- Hračkami
- Sportovním náčiním (míče...)
- Knihami
- Technikou (počítače)
- Výtvarnými potřebami

20. Pokud bys měl/a možnost družinu oznámkovat, jakou známkou?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5